

Ф И Л О Л О Г

часопис за језик, књижевност и културу
V 2014 10
универзитет у бањој луци
филолошки факултет

REVALORIZOVANJE IZUČAVANJA ISTORIJE ENGLESKOG JEZIKA

Tertu Nevalainen, Elizabeth Closs Traugott (2012), *The Oxford Handbook of the History of English*, Oxford: Oxford University Press.

Edicije Oksfordski priručnici iz lingvistike i Oksfordski priručnici iz književnosti predstavljaju najznačajnije poduhvate Oxford University Press-a da predstave najnovije trendove u nauci o jeziku i književnosti. U toj ediciji izašla je i knjiga *Oksfordski priručnik iz istorije engleskog jezika*, koja kroz 68 poglavlja, na 942 strane, daje savremene istraživačke tokove u dijahronijskom proučavanju engleskog jezika i njegovih varijanti, čime se produbljuju, proširuju i revalorizuju dosadašnja saznanja o istorijskom razvoju ovog jezika. Osobnost metodološkog pristupa sastoji se u tome što se prošlost dovodi u dijalog sa sadašnjosti povezivanjem fonoloških, leksičkih, morfoloških i sintaksičkih aspekata staroengleskog i srednoengleskog sa modernim i savremenim engleskim jezikom, tj. praćenjem njihovog razvojnog toka kroz različite periode razvoja.

Oksfordski priručnik iz istorije engleskog jezika podijeljen je u četiri dijela, a svaki dio je podijeljen na dvije sekcije, koje se sastoje od niza poglavlja. Svaki od četiri dijela ima kratak uvod koji objedinjuje sva poglavlja i naglašava relevantne izvore. Iako se pojedinačna poglavlja mogu uzeti kao zasebne cjeline, ona dobijaju puno značenje u sklopu sekcije, odnosno dijela, kojem pripadaju.

Prvi dio, „Razmatranje dokaza“, bavi se načinom istraživanja u oblasti istorije engleskog jezika i propituje dokaze na kojima se naše saznanje bazira. Fokus ovog dijela je na empirijskim dokazima koje istorijska lingvistika ima na raspolaganju, kao i na novim pristupima i metodama razmatranja izvora, građe, tekstova i drugih arte-

fakata koji svjedoče o razvoju engleskog kroz istoriju. Razmatraju se pitanja tradicionalnih pristupa u svjetlu novih izvora, elektronskih korpusa, te uvođenjem novih metodologija koje brišu jaz između sinhronije i dijahronije. Uz dostupnost novih tekstualnih izvora, te sociolingvističkog i pragmalingvističkog pristupa, percepcija shvatanja izučavanja razvoja engleskog jezika se uveliko promijenila.

„Pitanja kulture i društva“, drugi dio ove knjige, bavi se spoljnim procesima poput jezičkih kontakata i društvenih promjena. U tom smislu predstavlja se uticaj društveno-istorijskih i kulturoloških promjena na razvoj jezika. Ovakav kontekstualni i interdisciplinarni pristup naglašava dijalektiku odnosa koji spaja jezik i društveni kontekst. Pitanja kaja autori ovog poglavlja izučavaju jesu demokratizacija, jezičke norme uopšte, i u svjetlu teorije učtivosti, politička korektnost u kulturološkom kontekstu.

Treći dio, „Kontakti i tipološki pristupi“, razmatra prirodu engleskog jezika u poređenju s drugim svjetskim jezicima, poput efekta globalizacije i razvijanja mnogih varijanti engleskog kao posljedica globalizacije. Prva sekcija trećeg dijela, „Jezički kontakt“, bavi se značajem ranih kontakata za razvoj engleskog, s posebnim osvrtom na keltske i skandinavске jezike u srednjem vijeku, zatim pojavom varijanti koje se s naseljavanjem tih prostora govore u sjevernoj Americi i Novom Zelandu. Jezički kontakti su uslovlili tipološke promjene, koja izučava druga sekcija trećeg dijela, „Tipologija i tipološke promjene“. Ove promjene su evidentne u srednoengleskoj sintaksi (promjena reda riječi), morfologiji (pozajmljivanje

derivativnih morfema iz drugih jezika) i fonologiji (pomjeranje naglašanih slogova).

„Razmatranje kategorija i modula“, četvrti dio ove knjige, daje aspekte istorije engleskog jezika koje su raniji priručnici u manjoj ili većoj mjeri zanemarili. Autori ovih poglavlja, između ostalog, razmatraju promjenu reda riječi od staroengleskog do srednjengleskog sa sintaksičkog, prozodijskog i značenjskog aspekta. Ova poglavlja postavljaju fundamentalna pitanja o prirodi jezika i lingvističkih promjena uopšte, s posebnim fokusom na istoriju engleskog jezika, oslanjajući se uglavnom na elektronske korpuse.

Na kraju ovog priručnika dat je kratak glosar s najčešćim terminima, dok je opsežniji glosar dostupan na propratnoj veb-stranici (<http://www.oup.com/us/ohhe>). Na ovoj veb-stranici takođe se mogu naći dodatni izvori i napomene, alati za rad na korpusu, zvukovni zapisi i mape.

Kada je riječ o metodološkom pristupu, istorijski lingvisti su u posljednjih dvadeset godina sve više svjesni da se bave posrednim podacima prilikom izučavanja najranijih faza razvoja jezika, te da raspoloživi materijal oblikuje medijum koji je omogućio njegovo očuvanje. Naime, istoričari jezika uzimaju u obzir usmenost kao neizbježnu kategoriju pri pristupu i analizi građe koju izučavaju. Pošto je najranija engleska književnost bila usmena, ona je nužno bila formulaična i performativna, što uslovljava određene lingvističke i poetske zakonitosti poput ponavljanja, gradacije, paralelizma, digresija itd. Upotreba formula u velikoj mjeri zavisi od žanra izvedenog teksta i od konteksta, tako da se poetski obrasci mijenjaju u zavisnosti da li je riječ o zakletvi, bajalici, kletvi, homiliji ili opisu junaštva anglosaksonskih ratnika. Sa zapisivanjem tekstova,

usmene formule, u zavisnosti od obrazovanja zapisivača, doživljavaju određene stilske promjene. Pošto su jedini centri pismenosti manastiri, onda mnogi zapisani tekstovi koje je usmeno nasljeđe prenijelo u period nakon prihvatanja hrišćanstva, doživljavaju promjene tako da se uklapaju u ideološki i kulturološki kod hrišćanske Engleske. Savremena istorijska lingvistika uzima sve ovo u obzir u svom izučavanju oslanja se na kulturološka, istorijska i književna saznanja. Lingvisti idu korak dalje, te pod terminom „druga/nova usmenost“ posmatraju relativno skorije prakse poput telefonskih razgovora, radio i televizijskih emitovanja i druge vrste zvučnih zapisa savremenog usmenog govora.

Posebna vrijednost ove knjige leži u tome što, iako namijenjena prevashodno lingvistima, može biti od velike koristi proučavaocima engleske književnosti i kulture uopšte. Kada je riječ o izvorima, velika pažnja poklanja se srednjovjekovnim manuskriptima, kulturološkim fenomenima kletvi, zakletvi i bajalica, te usmenoj praksi u istoriji engleskog jezika. Književni tekstovi zauzimaju značajan dio korpusa, ne samo kada su u pitanju izvori za staroengleski i srednjengleski, već i za rani moderni i moderni engleski jezik takođe. Lingvističke promjene posmatraju se interdiciplinarno, te se uzimaju u obzir sociokulturološki procesi i koncepti, poput kulture, ideologije, moći, a predstavljena je i društvena stratifikacija perioda koji se izučava i njena jezička i kulturološka uslovljenost. Sve ovo u velikoj mjeri doprinosi jednom širem filološkom poimanju i razumijevanju anglo-američkih studija uopšte.

petar.penda@unibl.rs